

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Dato: 29.04.2008
Deres ref.: 200800545
Vår ref.: 2008/249

Besøksadresse: Gimlemoen, Kristiansand
Direkte: 38141104
Faks:

Saksbehandler:
Tor A. Aagedal
tor.a.aagedal@uia.no

Høringsuttalelse fra Universitetet i Agder – Innstillingen fra Stjernø-utvalget NOU 2008: 3 Sett under ett

Vi viser til brev datert 28.01.08.

Vedlagt følger Universitetet i Agders høringsuttalelse til innstillingen fra Stjernø-utvalget. Vi har hatt en bred intern drøfting av saken før den ble lagt fram for behandling i universitetsstyret i møte 9. april

Universitetsstyret står enstemmig bak høringsuttalelsen.

Som det går fram av høringsuttalelsen er Universitetet i Agder uenig i en del av de premisser og tilrådninger som Stjernø-utvalget kom med. På disse punktene har vi vektlagt å få fram alternative synspunkter og tilrådninger som vi håper departementet kan gjøre seg nytte av i det videre arbeidet med innstillingen.

Vi står gjerne til rådighet for ytterligere utdyping av våre synspunkter og ønsker departementet lykke til i den videre saksbehandlingen. For den enkelte institusjon, universitets- og høyskolesektoren generelt og Norge som kunnskapsnasjon er de mål, strategier og strukturgrep som departementet, Regjeringen og Stortinget trekker opp på bakgrunn av Stjernøutvalgets innstilling av stor betydning.

Med hilsen

Torunn Lauvdal
Rektor

Tor A. Aagedal
Universitetsdirektør

NOU 2008: 3 – Høringsuttalelse fra Universitetet i Agder

Kap 1 Innledning. Utvalgets mandat og sammensetning

Utvalget fikk et ambisiøst og omfattende mandat. Med ulik begrunnelse har utvalget valgt å begrense omtalen av en rekke sentrale temaer som forskningspolitikken generelt, forskerrekruttering, instituttsektoren, etter- og videreutdanning og internasjonalisering. Selv om de ulike begrunnelsene for dette isolert sett kan forvares, svekker dette helheten i innstillingen og gjør at mange av analysene som utredningen bygger på, fremstår som mangelfulle. Det framtidige behov for etter- og videreutdanninger er et viktig element for dimensjonering av utdannings siden, mens forholdet til og størrelsen på instituttsektoren er av avgjørende betydning for omfanget av oppdragsforskning og sektorens forhold til samfunns- og arbeidsliv generelt.

Kap 3-4 Beskrivelse av høyere utdanning og kontekster

Stjernøutvalget tegner i kap. 3-5 et bilde av høyere utdanning mellom danning, demokrati og økonomi samt ulike kontekster og utfordringer som UiA i all hovedsak kan slutte seg til.

Kap 5 Utviklingstrekk og utfordringer i norsk høyere utdanning

UiA er enig med utvalget at utviklingen innen norsk høyere utdanning har vært preget av en gradvis utvisking av skillene mellom universiteter og høyskoler, som det verken er mulig eller ønskelig å reversere. En er også enig med utvalget i at det er ønskelig å opprettholde mangfold og diversitet i høyere utdanning. Men en er uenig med utvalget i at utviklingen med de nye universiteter er et problem i denne sammenhengen. Tvert imot er det vår oppfatning at den nye type universiteter som UiA og UiS representerer, er med å gi grunnlag for større diversitet og mangfold i norsk høyere utdanning og bringer utviklingen i Norge mer i samsvar med utviklingen internasjonalt.

UiA vil peke på at utvalget gir en misvisende fremstilling når det hevdes at statsråd Lilletun innførte en ny ordning ved at høyskoler kunne få rett til å tildele doktorgrader. Denne mulighet var hjemlet i den felles loven for universiteter og høyskoler av 12. mai 1995. Det nye var at Lilletun etablerte et system med faglig vurderinger av slike søknader. Slik sett var ikke den akademiske driven i enkelte høyskoler med utvikling av doktorgradsutdanninger et resultat av Mjøsutvalget og seinere lovendringer, men en naturlig konsekvens av høyskolereformen i 1994 og den felles loven fra 1995.

UiA er enig med utvalget i at de reformene som fulgte etter Mjøs-utvalgets innstilling, har medført at sektoren er blitt mer deregulert, med økt autonomi til institusjonene og redusert statlig styring. Det har blitt åpnet for endret institusjonsstatus fra høyskole til universitet, og det er innført et nytt finansieringssystem med økt vekt på resultatbasert finansiering. Denne utviklingen er del av en generell utvikling i staten i retning av mer mål- og rammestyring. Vi mener denne utviklingen er positiv. Den gir rom for at institusjonene kan utvikle seg ut fra egen dynamikk og retning. Men dette må ikke føre til at myndighetene ”abdiserer” i styringen. Det er svært viktig at den politiske ledelse trekker opp de overordnede visjoner for utvikling av sektoren, og at departementet, som i dag, overvåker utviklingen og gir rammer og insentiver som medvirker til at sektoren *som helhet* beveger seg i den ønskede retning. Vi støtter her OECDs konklusjoner i Thematic Review of Tertiary Education: Norway (OECD 2006), hvor man vektlegger en mer offensiv politikk fra myndighetene, institusjonell autonomi og et sterkere resultatfokus.

Det er også viktig at departementet som sekretariat for statsråden arbeider med internasjonale utviklingstrender og deres betydning for norsk forsknings- og utdanningspolitikk.

Historien om universitetenes tilblivelse kan også leses som historien om hvordan regionalt forankrede institusjoner har utviklet seg i konkurranse med hverandre innenfor og på tvers av landegrensene. Cambridge har brynt seg på Oxford, Uppsala på Lund, og tyske, nederlandske og italienske store og små byer har kappes om å ha de beste lærestedene.

På underlig vis spiller denne historien nå inn i globaliseringens og internasjonaliseringens tidsalder. På samme måte som verdensøkonomien kan forstås som en mosaikk av konkurrerende og regionalt forankrede produksjonssystemer, kan vi forstå den internasjonale akademiske arbeidsdelingen som et system der regionalt tuftede universiteter inngår i en global konkurranse om studenter, lærere, forskere og ressurser for øvrig, alt mens de samme universitetene bidrar til en kunnskapsoppbygging som i sin natur er global. Utvekslingen av studenter og lærerkrefter er stigende. Kravet om undervisning på engelsk øker. Forventningen om deltakelse i internasjonalt finansierte prosjekter er stigende. Innenfor rammen av EØS-avtalen deltar norske forskningsmiljøer innen EUs rammeprogram, og norske universiteter og høskoler inngår i ERA, European Research Area.

Bologna-prosessen regulerer noen av de europeiske spillreglene i dette systemet. Men selv denne prosessen blir for snever. Trykket fra den nord-amerikanske universitetsverdenen har lenge vært stort og følbart. Nå melder også Asia seg på med full tyngde.

IEksempelvis opplever vi nå innenfor økonomiutdanningene at kravet til akkreditering av institusjoner og studieprogram ikke lengre er bundet til nasjonalstaten. Stadig flere utenlandske læresteder stiller krav om institusjons- og programakkreditering innenfor den europeiske akkrediteringsorganisasjonen EFMD eller en av dens to amerikanske paralleller for å ville samarbeide om studentutveksling og forskning.

Dette forteller oss at arenaen for politikk- og institusjonsutvikling allerede er internasjonal. Universitetet i Agder ønsker å følge denne utviklingen opp ved å søke å møte de krav den stiller, og håper at departementet er beredt til å legge like stor vekt på de føringer som en slik utvikling vil gi, som på arbeidet med en nasjonal arbeidsdeling innenfor universitets- og høgskolesektoren.

Utvalget mener at konkurranse nå i for sterk grad avgjør utvikling og retning i høyere utdanning, og at det ikke lenger er noen nasjonal strategi for utvikling av sektoren. UiA vil til en viss grad støtte dette. Vi har pekt på at en offensiv overordnet strategi er nødvendig. Og vi ser at der kan være for stor konkurranse, f.eks på grunn av for mange tilbud om studier. Utvalget peker spesielt på mange masterstudier. Vi vil her peke på den eksisterende insentivstrukturen. Her slutter vi oss til uttalelsen til utvalget fra rektorene ved universitetene:

Det er uheldig at vi i dag ikke har en budsjettmodell som belønner faglig samarbeid og støtter opp under slike initiativ fremfor å bygge opp nye, konkurrerende fagtilbud i et begrenset marked. Dette kan gjelde utvikling av felles studieprogrammer, tilrettelagte studieløp, forskerskoler etc., og det kan like gjerne gjelde samarbeid som har en faglig begrunnelse fremfor en geografisk. Dette vil gi større fleksibilitet og utfordre fagmiljøenes kreativitet på en positiv måte. I dag er det en stor utfordring å finansiere slike initiativ, særlig i etableringsfasen.

Slik utvalget ser det, har reformene i sektoren bl.a. ført til opprettelse av stadig nye doktorgradsstudier og et stort antall mastergradsstudier ved høgskolene, ofte forankret i små,

faglige miljøer. Her mener UiA at utvalgets fremstilling blir noe ensidig. Økningen i antall doktorgradsstudier ved høyskolene har tross alt vært beskjeden. Ser man bort fra de nye universitetene og de vitenskaplige høyskolene, viser utvalgets oversikt at der pr 2008 kun er 4 doktorgradsutdanninger ved de statlige høyskolene. Og disse er ikke tilfeldige resultater av administrative ambisjoner, men bygd opp der det er faglig sterke miljøer med volum nok til å danne base for en doktorgradsutdanning.

Utvalget mener videre at institusjonene ikke i tilstrekkelig grad har maktet å bli drivkrefter for utvikling i sine regioner. Her mener vi utvalget mangler tilstrekkelig dokumentasjon for sine påstander. Vi vet for lite om hvordan dette egentlig fungerer. Vi trenger også gode eksempler på hvordan institusjonene kan fylle en slik rolle. UiA vil foreslå at departementet legger spesielt vekt på å få frem en slik dokumentasjon.

Utvalget setter til slutt opp en "nullhypotese" for hvordan norsk høyere utdanning vil kunne se ut i 2020 med videreføring av hovedtrekkene i dagens sektorpolitikk og styrings-, finansierings- og akkrediterings-system. Vi vil kommentere noen av disse punktene:

Utvalget sier at man vil se en økende konvergens mellom universiteter og høyskoler, og at det derfor blir stadig vanskeligere å utvikle en arbeidsdeling mellom de to gruppene. Vi vil påpeke at det siste nødvendigvis ikke er en ulempe. Om vi vil se en større grad av differensiering innad i hver kategori, kan dette være positivt for å utvikle mangfold. At dagens ordning med spesielle krav til å bli akkreditert som universitet videreføres, ser vi som positivt. Det styrker mangfoldet. UiA støtter også her uttalelsen til utvalget fra universitets-rektorene:

Vi trenger mangfold og ulike institusjonstyper innenfor høyere utdanning - både for å utnytte og utvikle studentenes talent og for å kunne levere gode kandidater til et offentlig og privat arbeidsmarked med ulikt kompetansebehov. Det er ikke ønskelig at alle institusjonstypene kalles universiteter, eller at kravene til å bli universitet senkes. Det vil gjøre universitetsbetegnelsen diffus og til dels innholdsløs, og det vil skape et behov for å systematisere skillet mellom ulike typer og kategorier av universiteter.

Et annet ledd i utvalgets "Nullhypotese" er at de nye universitetene etter hvert vil oppnå ekstra forskningsbevilgninger, noe som fører til spredning av forskningsressursene og stagnasjon i bevilgningene til de høyskolene som er igjen. UiA er uenig i en slik tenkning. Om de nye universitetene får mer forskningsressurser, behøver ikke det gå ut over høyskolene. Forskningsbevilgninger er ikke en konstant størrelse, og fordeling av forskningsmidler gjennom overføringer, tildelinger fra NFR, EU etc, behøver ikke være noe nullsumspill.

Institusjonsstruktur (kap. 6)

Utvalget foreslår strukturelle endringer som et hovedgrep for å møte sektorens utfordringer. Etter en vurdering av fire ulike modeller går utvalgets flertall inn for "flercampusmodellen", med 8-10 landsdelsuniversiteter som skal omfatte alle landets universiteter og høyskoler.

UiA er uenig i dette hovedgrepet og mener det er uegnet til å møte de utfordringer sektoren står ovenfor. Det vil føre til betydelig strukturomkostninger internt i hvert landsdelsuniversitet og på lengre sikt sannsynligvis gi mindre diversitet og mangfold ved at vi får 8-10 institusjoner som over

tid vi blir mer og mer like hva angår studietilbud og fagmiljø. Grunnlaget for bedre nasjonal styring vil sannsynligvis også bli redusert ved at hver institusjon i samspill med egen region vanskelig lar seg "overstyre" nasjonalt. En konsekvens av en slik "overstyring" er at institusjonens evne til raskt å kunne møte nye utfordringer vil bli redusert. Der er også en åpenbar fare for at institusjonenes samspill med arbeids- og samfunnsliv blir skadelidende gjennom utvalgets strukturforslag, noe som i seg selv er svært uheldig.

UiA stiller seg tvilende til utvalgets påstand om at denne typen institusjoner vil være til fremme for kvaliteten i de enkelte utdanningene og er av den oppfatning at utvalget har tatt for lett på de betydelige styrings- og ledelsesutfordringene som vil ligge i slik modell, både forbundet med geografiske avstander, store faglig ledelsesutfordringer forbundet med faglige prioriteringer og til integrering av ulike fagkulturer. I tillegg kommer legitimitetsproblemer på grunn av økt avstand mellom fagmiljøer og studenter og institusjonsledelsen. Det er stor risiko for at en får et institusjonelt styringsnivå som blir mer et "forretningsministerium" enn et reelt styringsnivå, eller alternativt at all makt samles i det overordnede styringsnivået.

Utvalget introduserer som alternativ til flercampusmodellen en "nettverksmodell", som innebærer at det bygges opp et nettverk av selvstendige universiteter og høyskoler basert på forpliktende samarbeidsavtaler. Nettverkene er bl.a. tenkt å ta ansvar for arbeidsdeling mellom institusjonene om studietilbud, særlig mastergradsutdanninger, og for felles opplegg for forskerutdanning. Utvalgets flertall avviser denne modellen, og mener at erfaring i sektoren tilsier at det ikke blir tilstrekkelig kraft i et nettverkssamarbeid og at en derfor ikke vil få den ønskede arbeidsdelingen. Den vil heller ikke i tilstrekkelig grad medvirke til å heve kvaliteten i utdanning og forskning, hevdes det. Utvalget er av det syn at samarbeids- og styringsstrukturene i en nettverksmodell blir for svake, med det resultat at sektorens omstillingsevne og kostnadseffektivitet ikke økes i tilstrekkelig grad.

Isolert sett er utvalgets innvendinger mot en nettverksmodell relevante, men i en komparativ analyse opp mot flercampusmodellen er UiA av det syn at nettverksmodellen fremstår som et klart bedre alternativ enn flercampusmodellen basert på tvungne sammenslåinger. Det må imidlertid være en forutsetning at nasjonale myndigheter både oppmuntrer og tilrettelegger for nettverkssamarbeid. Dette gjelder ikke minst gjennom finansieringsmodellen, hvor en både bør se på kriteriene i resultatmodulene og for tildeling av strategiske midler. Institusjonene må på sin side være villig til å gå inn i flerårige forpliktende samarbeid hvor en legger opp til både større arbeidsdeling og faglig samarbeid, spesielt knyttet til masterutdanninger og forskerutdanninger. Nettverkssamarbeid vil naturlig kunne utvikles til frivillige sammenslåinger, og premissene for slike sammenslåinger bør i størst mulig grad være kjent som en del av den nasjonale utdannings- og forskningspolitikken. Det bør også gjelde for sammenslåinger mellom universiteter/høyskoler og forskningsinstitutter.

Styring og ledelse (kap. 7)

Utvalget foreslår å lovfeste enhetlig ledelse som styringsmodell ved institusjonene.

Utvalget mener at en slik ordning kan gjennomføres både med valgt og ansatt rektor, og foreslår å sidestille disse alternativene. Utvalget foreslår videre at rektor skal være medlem av styret uavhengig av om han/hun er ansatt eller valgt, og at det lovfestes at styret skal ledes av ett av de eksterne styremedlemmene.

UiA stiller seg undrende til at utvalget foreslår en omkamp om styring og ledelsesformen i sektoren. Selv i en flercampusmodell kan en ikke se at det er noen argumenter for at nåværende valgfrihet i valg av styrings- og ledelsesmodell på institusjonsnivå bør bortfalle. Som kjent ble dette spørsmålet

grundig utredet og drøftet både i Mjøsutvalget og Ryssdalsutvalgets innstillinger med påfølgende stortingsbehandlinger. Med de betydelige forskjeller som eksisterer og fortsatt vil eksistere mellom institusjonene når det gjelder størrelse, geografisk spredning, institusjonskultur m.v., vil det være et tilbakeskritt for sektoren å fjerne den valgfrihet som nåværende lovbestemmelser gir grunnlag for. Dette innebærer at ved todelt ledelse er rektor styreleder, mens ved enhetlig ledelse er rektor styrets sekretær. Utvalgets forslag om at rektor får en tredelt funksjon, både som saksforbereder, styremedlem og iverksetter, fremstår som prinsipielt uheldig.

Når det gjelder styrets sammensetning, foreslår utvalget at institusjonene selv skal kunne velge mellom videreføring av dagens modell der ingen enkeltgrupper har flertall alene, og en modell der antall eksterne medlemmer økes slik at styret får eksternt flertall. UiA anser dagens modell for styresammensetning å være den beste og er av det syn at hvis det skal åpnes for alternativer, bør dette ikke låses til ett bestemt alternativ, men eventuelt at departementet gis fullmakt til å godkjenne alternative modeller etter søknad.

UiA har merket seg at utvalget foreslår at nåværende bestemmelser om at institusjonene gjennom sine styrer fortsatt selv skal bestemme hvordan styringsorganene og ledelsen på avdelings- og grunnenhetsnivå skal være organisert fortsatt skal gjelde. UiA er enig med utvalget på dette punktet.

Kriterier for akkreditering som universitet (kap. 8)

Utvalgets flertall foreslår at kriteriene blir endret slik at institusjoner med rett til å tildele én doktorgrad og med minst 5 000 studenter kan akkrediteres som universitet forutsatt at kravet til stabil forskerutdanning skjerpes. Særlig bør slik endring foretas dersom eksisterende institusjonsstruktur videreføres. Utvalget begrunner dette med at de krav som er fastsatt i Norge for at høgskoler skal kunne bli akkrediterte som universiteter, er en særnorsk ordning, og at det foreslåtte alternativet er mer i samsvar den definisjon som nå gis for medlemskap i European University Association (doktorgradsrett på ett område og tildeling av minst én doktorgrad hvert år de siste tre årene).

UiA er sterkt uenig i dette forslaget. Forslaget om revisjon av kriteriene for akkreditering som universitet fremstår på linje med forslagene om styring og ledelse som en omkamp. Stortinget avviste et tilsvarende forslag ved behandling av St. meld nr. 27 (2000-2001). Isolert sett fremstår dette som et kvalitetssenkende tiltak. Utvalgets hovedbegrunnelse, tilpasning til en minstestandard for medlemskap i en europeisk interesseorganisasjon, må i beste fall ansees som et vikarierende argument for en omkamp om kriteriene for akkreditering som universitet.

UiA viser i denne sammenheng til fellesuttalelsene fra alle universitetsrektorene som går imot en svekkelse av kriteriene for universitetsakkreditering.

Det underliggende hovedargument fra utvalget side er at det med dagens regelverk utvikles mange smale doktorgradsprogrammer bygd på små og sårbare fagmiljøer. Slik kriteriene for godkjenning av doktorgradsutdanninger er utformet av NOKUT, er en enig i at de kan bli smale ut fra at de sakkyndige komiteer ofte har lagt en rigid og disiplinorientert tolkning av et programområde til grunn, noe de aktuelle høgskoler har måttet tilpasse seg. En er imidlertid uenig i at det kan settes likhetstegn mellom et smalt doktorgradsområde og et lite fagmiljø. Virkeligheten er tvert imot, for NOKUTs krav til fagmiljøets størrelse innebærer at det normalt er knyttet 10 førstestillinger til doktorgradsprogrammet, hvorav halvparten professorer. I tillegg kommer toer-stillinger. Slik sett fremstår fagmiljøene som står bak de godkjente doktorgradsprogrammene som mer robuste enn mange fagmiljø som gir doktorgradsutdanninger uten at disse har vært vurdert av NOKUT.

UiA er åpen for at en ser nærmere på Nokuts kriterier for godkjenning av doktorgradsprogrammer uten at dette berører kriteriene for akkreditering som universitet.

Forskerutdanning (kap. 9)

Utvalget foreslår at forskerutdanningen normalt skal skje gjennom strukturerte opplegg, for eksempel forskerskoler, med et fagmiljø med tilstrekkelig veiledningskapasitet og anslagsvis minimum 20 studenter. Nye doktorgradsprogrammer med utspring i små miljøer uten tradisjon for forskerutdanning må knyttes til tverrinstitusjonelle forskerskoler eller lignende, og ved mindre miljøer ved universitetene bør det stilles krav om at forskerutdanningen knytter seg til tilsvarende internasjonale nettverk. Forskerskoler kan etableres i nettverk på tvers av flere miljøer og institusjoner, med bakgrunn i forpliktende avtaler og med koordinerende organer forankret i en ansvarlig institusjon. Det bør etter utvalgets forslag settes av anslagsvis 300 millioner kroner årlig i friske midler for å finansiere den økte satsingen på forskerutdanningen.

UiA støtter utvalgets forslag om en økt satsing på forskerutdanning og er positiv til at denne knyttes sterkere til forskerskoler. Det bør åpnes for flere varianter av forskerskoler, herunder forskerskoler basert på forpliktende internasjonalt samarbeid. Nasjonale myndigheter bør tilrettelegge for samarbeid på tvers av institusjonsgrensene.

UiA vil understreke at forskerskoler basert på samarbeid på tvers av institusjoner må ha en klar faglig og økonomisk/administrativ forankring til én institusjon og at de underliggende samarbeidsavtaler er inngått på institusjonsnivå. Dette for å unngå at det etableres forskerskoler styremessig mer eller mindre løsrevet fra de samarbeidende institusjoner. Spesielt i tilfeller hvor forskerskolen i stor grad er finansiert av eksterne midler, er dette en reell risiko som en må være oppmerksom på.

UiA vil også understreke at forskerskolene ikke må bli "skoler" frikoblet fra forskningmiljøer. Hver node i nettverket må være forankret i et forskningsmiljø ved institusjonen.

Finansieringssystemet (kap. 10)

Utvalget vurderer dagens finansieringssystem som et helt sentralt element i mål- og resultatstyringen av sektoren, og mener at tre hovedhensyn må balanseres mot hverandre i utformingen av finansieringssystemet: stabilitet og langsiktighet (basisbevilgning), utvikling og dynamikk gjennom insentiver (resultatbaserte tildelinger) og politisk styring og prioritering (strategiske bevilgninger). UiA er enig i denne overordnede vurderingen. Utvalget mener at finansieringssystemet har medvirket til at institusjonene i større grad opptrer som markedsaktører. Dette var jo også tilsiktet. Utvalget mener imidlertid at diversiteten i sektoren heller har blitt mindre, og at det økte innslaget av resultatbasert finansiering har bidratt til flere av problemene som er identifisert, bl.a. at konkurransen har medført opprettelse av parallelle og konkurrerende studietilbud som svekker den totale kvalitet og diversitet. Det hevdes at det også internt i institusjonene er skapt en konkurransesituasjon som i noen tilfeller kan få uheldige konsekvenser.

Slik finansieringssystemet er utformet, ligger det insentiver til å utnytte kapasiteten i eksisterende studier bedre ved økt opptak ved at den marginale kostnaden med økt studentopptak for mange studier kan ligge nær opp til uttellingen i resultatdelen. Det ligger derimot *ikke* insentiver til å opprette nye studier fordi den reelle kostnaden for disse overstiger den tildelingen som oppnås i resultatdelen. Ut fra dette kan det stilles spørsmål ved om det er finansieringssystemet som har vært drivkraften for opprettelse av nye studietilbud i sektoren. Like sannsynlig er det faglige drivkrefter

med ønske om eget ”masterstudium” som har vært hovedårsaken. Hvis opprettelse av nye studier på masternivå er et problem, kan dette reguleres på annen måte enn ved en omlegging av finansieringssystemet. Alternativt kan finansieringssystemet utformes slik at det stimulerer til bedre samarbeid om utdanningstilbud enn i dag.

UiA stiller også spørsmål om det er finansieringssystemet som skaper uheldig interne konsekvenser. Tildelingen som institusjonen får gjennom finansieringssystemet, er en rammebevilgning som institusjonen har full disposisjonsrett over, og hvor en har full styring med de interne fordelingsprinsipper.

Utvalget mener ut fra ovennevnte at innslaget av resultatbaserte elementer i finansieringssystemet ikke bør øke, men heller reduseres noe. Konkret foreslår utvalget at den historisk baserte basiskomponenten dekomponeres med synlige kostnadsbærere så langt det er mulig. Utvalget foreslår imidlertid ingen konkrete nye kostnadsbærere, og forslaget blir dermed vanskelig å kommentere. Prinsipielt kan UiA slutte seg til en dekomponering av basisbevilgningen såfremt en finner fram til kostnadsbærere som har tilstrekkelig legitimitet og som er robuste over tid. I tillegg må departementet være villig til å ta de politiske og forvaltningsmessige omkostninger som en omfordeling vil medføre.

Utvalget går inn for at den strategiske forskningskomponenten videreføres på omtrent samme nivå som i dag, men at den skal brukes reelt strategisk. UiA støtter dette, og mener en må komme bort fra en situasjon der midlene fordeles tilnærmet etter Matteusprinsippet hvor gamle universiteter har urimelige fordeler ved de fordelingsnøkler som har vært brukt i de siste åra.

Utvalget tar også til orde for at det innføres en strategisk undervisningsbevilgning i finansieringssystemet med omtrent samme omfang som den strategiske forskningsbevilgningen, og at basisbevilgningen og de resultatbaserte bevilgningene reduseres tilsvarende. UiA kan støtte prinsippet om å innføre en strategisk undervisningskomponent, men ikke at denne skal finansieres gjennom kutt i basisbevilgning og resultatbevilgningen. For sektoren vil dette innebære at ressurser som allerede er disponert og bundet opp, kuttes for refordeling til nye formål. Konsekvensen av dette er at institusjonen må kutte betydelig aktivitet for å frigjøre strategiske midler som KD etter beste evne skal refordele til nye formål. Risikoen er ikke bare at slik refordeling blir et strategisk/politisk spill i seg selv, men også at slike strategiske midler binder opp en stor del av øvrige budsjettmidler ved at ”nytildelingene” ikke er fullfinansiert, jevnfør stipendiatfinansieringen. Veien fra et balansert rammefinansieringssystem til en kontraktsfinansiering/detaljstyring vil være kort.

Utvalget foreslår videre at det innføres et system med avtaler mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet med et tidsperspektiv på 3 – 4 år for å styrke langsiktigheten i virksomheten. Avtalene vil være uttrykk for gjensidige forventninger og vil kunne få konsekvenser for senere budsjettildelinger. UiA er enig i intensjonen i dette forslaget, men så lenge bevilgningsvedtak er begrenset til ett år, må en spørre om dette ikke bare innebærer mer planlegging og rapportering med liten nytteeffekt.

UiA støtter utvalgets tanke om at evalueringer som en del av grunnlaget for tildelingen av forskningsbevilgningene bør vurderes på lengre sikt.

Utvalget foreslår også at det etableres et samarbeid mellom departementet og Universitets- og høyskolerådet for å få til et tydeligere mål- og rapporteringssystem. Målene bør være

langsiktige, ikke for mange og de bør være på et overordnet nivå med store frihetsgrader og tilhørende ansvar for oppnåelse. Det anses som svært uheldig at mål- og resultatkravene etter hvert øker både i omfang og detaljeringsgrad. Etter det UiA kjenner til, er et slikt samarbeid allerede etablert, og en er positiv til at det bygges ytterligere ut.

Små studiesteder (kap.11)

Med grunnlag i en rekke evalueringer og analyser, og med referanse til de framtidige utfordringer som skal møtes, konkluderer utvalget med at små studiesteder som har lav produktivitet og sviktende søkning over tid og som ikke bidrar på en avgjørende måte til utvikling av regionalt samfunns- og næringsliv, bør reduseres i antall. Fem studiesteder nevnes som eksempler på studiesteder som ut fra dette bør vurderes nedlagt.

UiA har ikke grunnlag for å ha synspunkter på de konkrete studiestedene som foreslås nedlagt, men vil peke på at en for egen del systematisk siden høgskolefusjonen i 1994 har arbeidet med samlokalisering av virksomheten begrunnet både ut fra faglige synergier, kostnadseffektviseringer og forbedringer av infrastruktur. Fra 2010 vil UiA ha to studiesteder mot åtte studiesteder i 1994. Kombinert med tilbud om ambulerende desentrale utdanningstilbud er UiA enig i at nasjonale myndigheter bør oppmuntre institusjoner med små virksomhetssteder til å konsentrere den faste virksomheten på færre steder. I denne sammenheng kan det være betimelig å peke på at lokalt forankrede strukturendringer i flere tilfeller er blitt overstyrt på nasjonalt nivå.

Dimensjonering, arbeidsdeling og ansvar for små og utsatte fag (kap.12)

Utvalget mener at studentenes etterspørsel etter høyere utdanning fortsatt skal være styrende for den samlede kapasiteten av studieplasser, og at kapasiteten må være tilstrekkelig til at Norge er i verdenstoppen når det gjelder andelen av befolkningen som tar høyere utdanning. Utvalget peker på at prognoser tilsier en vekst på mellom 36 000 og 80 000 studenter fram mot 2015, avhengig av hvordan studietilbøyeligheten utvikler seg. Utvalget mener en må ta hensyn til dette når kapasiteten skal dimensjoneres.

UiA er enig i dette, men mener utvalget selv har tatt forbausende lite hensyn til dette ved sine forslag. Denne veksten i antall studenter kombinert med økt forskning er fraværende i kapittelet om budsjettkonsekvenser. Etter UiAs vurdering burde denne premissen om betydelig vekst i sektoren være en sentral premiss i drøfting av strukturendringer og utvikling av finansieringssystemet. Så er ikke tilfelle. Strukturendringer med flercampusmodellen som foreslås fremmer neppe produktivitet og fokus på omstillinger for å møte økt etterspørsel, tvert imot er en slik massiv strukturendring mer egnet til å bli implementert i nedgangstider. Tilsvarende vil en redusert vekt på resultatfinansiering medføre en redusert effektivitet i sektoren ved at veksten i studieplasser drevet fram på institusjonsnivå vil stoppe opp og kanskje bli reversert.

Utvalget mener at erfaringene viser at det er vanskelig å få til en sentralt styrt arbeidsdeling mellom institusjonene, men at departementet likevel bør ha en rolle i å sikre dette. Utvalget forslår at departementet kan stimulere til samarbeid og arbeidsdeling blant annet gjennom bruk av strategiske midler og et mer langsiktig finansieringssystem med et innslag av avtaler mellom departementet og institusjonene.

UiA er enig i dette, men vil samtidig påpeke at i et system hvor den samlede kapasiteten i sektoren skal ligge nær opp til etterspørselen, og studentene er bevisst egne valg om studiested, er handlingsrommet for nasjonal styring av studieplasser på tvers av studentenes ønsker svært begrenset.

.

Utvalget peker også på at departementet har et ansvar for å gripe inn med mer direkte styring av dimensjonering på definerte felter som er spesielt kritiske for sentrale samfunnsområder, enten ved å tilføre nye studieplasser eller ved å pålegge institusjonene en omstilling av studieplassene. Utvalget mener at det allerede er tilstrekkelige styringsinstrumenter og regelverk som departementet kan bruke i slik tilfelle. UiA er enig i dette.

Utvalget foreslår at departementet tar initiativ til en prosess med sikte på en klarere ansvarsfordeling mellom universitetene når det gjelder små fag, og på enkelte områder bør en også vurdere nordiske samarbeidsløsninger. UiA er enig i intensjonen her, og antar at berørte institusjoner vil være positiv til en slik gjennomgang. Det er viktig at en slik gjennomgang skjer samlet for flere fag og ikke fragmentert for enkeltområder.

Universitet på internasjonalt nivå (kap.13)

Utvalget drøfter hvordan Norge bør forholde seg til den økende konkurransen og betydningen av å ha utdannings- og forskningsmiljøer av høy internasjonal kvalitet. Sentralt står drøftingen av hvorvidt enkeltinstitusjoner skal gis særskilte rammebetingelser for å utvikle forskningsvirksomheten på et høyt internasjonalt nivå, og om det skal pekes ut ett eller flere eliteuniversiteter. Utvalget går ikke inn for dette, og mener at fortsatt satsing på gode enkeltmiljøer og -forskere er en mer fruktbar vei å gå.

Utvalget mener at ordningen med sentra for fremragende forskning bør videreføres, og at det bør skje en målrettet styrking av nasjonalt prioriterte forskningsområder gjennom langsiktige avtaler. Utvalget mener at det bør vurderes hvordan en kan støtte mer aktivt opp om miljøer som er «nest best», slik at disse også blir bedre i stand til å konkurrere om de internasjonale forskningsmidlene. Utvalget peker her på sitt forslag om en sterkere satsing på forskerskoler. UiA slutter seg til utvalgets vurderinger i dette kapitlet, og peker ellers på våre uttalelser knyttet til globalisering og internasjonal konkurranse i kommentarene til innstillingens kapittel 5.

Profesjonsutdanningene i høyskolene (kap.14)

Kapitlet omhandler de tre- og fireårige profesjonsutdanningene ved de statlige høyskolene hvorav ingeniør-, lærer-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanning er de største. En gjør oppmerksom på at disse utdanningene også gis ved UiA og UiS. Begrepet korte utdanninger er ikke helt dekkende når det gjelder lærerutdanningene, som består både av 3-, 4- og 5-årige varianter.

Utvalget mener at evaluerings- og forskningsrapporter gir grunn til bekymring for utviklingen, og grunn til å konkludere med at disse utdanningene står overfor en rekke utfordringer: Studiekvaliteten er ofte for lav, kompetansen til de ansatte svarer ikke til lovens forventninger, og FoU-virksomheten er for lav og ikke produserer tilstrekkelig kunnskap om de yrkesutfordringene og yrkesfeltene som utdanningene skal kvalifisere til. Når disse utdanningene også er blitt en del av universiteter, mener utvalget at det kan bli en utfordring å opprettholde balansen mellom teori og praksis i undervisningen. Man frykter at utdanningen vil bli for teoritung. Vi mener at dette er et argument for at vi fremdeles trenger rammeplaner i de store profesjonsutdanningene, jf. nedenfor.

UiA er enig med utvalget i at en bør stimulere til at det skapes større fagmiljøer og gjerne også nettverk på tvers av institusjonene. Som universitet er UiA opptatt en god utvikling av profesjonsutdanningene og deltar gjerne i nettverk og ulike nasjonal program for å øke kvaliteten og relevansen i disse. Ut fra den bredde og omfang UiA har innen lærerutdanningene, vil vi her kunne engasjere oss i et bredt spekter av utviklingstiltak.

UiA støtter utvalgets syn på at FoU-virksomheten i profesjonsutdanningene styrkes, det vil tjene både undervisning, samarbeid mot praksisfeltet og kunne bidra til involvering av studentene i prosjekter.

Utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet tar initiativ til et program for

kompetanseheving med et omfang på 50–100 millioner kr. årlig i fem år for å styrke den formelle kompetansen til personalet i de korte profesjonsutdanningene. Utvalget mener at midlene bør konsentreres til et utvalg fagmiljøer og institusjoner som til sammen dekker hele landet.

UiA støtter forslaget om en målrettet satsing på kompetanseheving, men kan ikke se at utvalget har begrunnet forslaget om at midlene skal styres til utvalgte enkeltmiljøer. Når målet er å heve kompetansen i profesjonsutdanningene generelt, må etter UiAs syn alle etablerte fagmiljøer og utdanningssteder få den samme adgang til å nyte godt av tiltakene.

Utvalget går videre inn for at ordningen med sentralt fastsatte rammeplaner avskaffes, og erstattes med nødvendig koordinering gjennom de faglige rådsorganene under Universitets og høgskolerådet. Kompetansekrav for de aktuelle yrkene bør fastsettes i yrkesfeltet der kandidatene skal arbeide, og må være på plass før rammeplanene avvikles. Utvalget gir flere argumenter for dette, ikke minst at det vil være i samsvar med prinsippet om faglig og institusjonell autonomi.

Selv om UiA er tilhenger av institusjonell autonomi, er en skeptisk til forslaget om å fjerne rammeplanene. Selv om de nevnte rådsorganer under universitets- og høgskolerådet får en rolle, vil det reelle ansvaret og myndighet bli liggende hos den enkelte institusjon. Fjerning av nasjonale rammeplaner kan således innebære at grunnleggende likheter i utdanningene blir borte. Rammeplanen innenfor eksempelvis sykepleierutdanningene har også vært en sikkerhet for tilgang på praksisplasser og hvis disse faller bort kan en risikere at denne tilgangen blir redusert.

UiA vil tilrå at en tar en gjennomgang av alle rammeplaner med sikte på å gjøre dem åpnere og mer fleksible enn tilfellet er i dag. Denne gjennomgangen bør skje enkeltvis for de aktuelle utdanninger. Hvis denne gjennomgangen konkluderer med at rammeplanen innenfor én eller flere utdanninger har utspilt sin rolle, bør denne kunne fjernes uten at dette får konsekvens for andre utdanninger.

UiA er enig med utvalget i at praksisopplæringen i større grad enn nå bør sidestilles med opplæringen ved utdanningsinstitusjonene som kvalifiseringsarena, og at ansvarsdelingen mellom institusjon og praksisfelt bør gjennomgås.

Sentra for fremragende undervisning (kap.15)

Utvalget mener at det er behov for skarpere fokus på undervisningen i høyere utdanning, og for å signalisere tydelig at undervisning og forskning er sidestilte oppgaver for universiteter og høgskoler. Utvalget foreslår derfor at det innføres en ordning med sentra for fremragende undervisning, for å stimulere til og premiere høy kvalitet i undervisningen, gi grunnlag for videreutvikling av særlig gode læringsmiljøer og legge til rette for spredning av god praksis, etter modell av den tilsvarende ordningen med sentra for fremragende forskning. Sentrene skal være tidsbegrensede, med nye søknadsrunder med faste mellomrom. Målet er bl.a. å stimulere til utvikling og innovasjon i læringsmåter og pedagogisk tilrettelegging.

UiA stiller seg positiv til forslaget.

Universitetenes og høyskolenes regionale betydning (kap.16)

Kapitlet tar utgangspunkt i mandatets forutsetning om at det skal være en god regional balanse i studietilbud og kompetanse, slik at alle deler av landet sikres tilgang til høyere utdanning og tilgang på velkvalifiserte fagfolk. Det legges til grunn at de høyere utdanningsinstitusjonene skal bidra til økonomisk, sosial og kulturell utvikling i samspill med lokalt og regionalt arbeids- og samfunnsliv samtidig som institusjonene er nasjonale og internasjonale aktører.

En har ingen spesielle merknader til utvalgets beskrivelser, men er uenig i de virkemidler som foreslås, bl.a. at det skal etableres et omfattende rapporteringsregime med etablering av relevante indikatorer, operasjonelle og målbare målsettinger og verktøy for rapportering, evaluering og oppfølging på området regional utvikling, samt at styringsdialogen mellom Kunnskapsdepartementet og institusjonene må bli mer eksplisitt med hensyn til bidrag til regional utvikling. Uten en bedre budsjettmessig og økonomisk tilrettelegging for slikt samarbeid kan en ikke forvente at det blir økt fokus på dette fra institusjonenes side. I så fall må ressurser tas fra institusjonenes primær oppgaver knyttet til undervisning og forskning.

UiA vil oppfordre departementet å se nærmere på finansieringen av institusjonenes medvirkning i regional utvikling. Slik finansiering må komme som et tillegg til de programmene Norges forskningsråd har iverksatt for å styrke innovasjon gjennom samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og regionalt næringsliv.

Internasjonalisering (kap.17)

Utvalgets påpeker at internasjonalisering er et viktig område for norsk høyere utdanning og viser i den sammenheng til stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning som er varslet høsten 2008.

Utvalget mener at nasjonale satsinger må følges opp med midler til nødvendige tiltak ved institusjonene. Det foreslås at det vurderes å styrke bevilgningene til internasjonalisering, for eksempel gjennom å heve satsene i den resultatbaserte undervisningsfinansieringen eller ved egne, øremerkede tilskudd.

UiA slutter seg til dette forslaget, og viser igjen til våre kommentarer vedrørende globalisering og internasjonalisering til innstillingens kapittel 5.

UiA er også enig i utvalgets påpeking at institusjonene må arbeide for at avtaler med partnerinstitusjoner blir mer enn en mekanisme for studentmobilitet, slik at de gir grunnlag for institusjonelt partnerskap.

Etniske minoriteters deltakelse i høyere utdanning (kap.18)

Utvalget tar utgangspunkt i at økt innvandring medfører utfordringer for utdanningssystemet bl.a. fordi etniske minoriteter fortsatt har lavere deltakelse enn norske i høyere utdanning. Problemene er oftest knyttet til rekruttering, gjennomføring og overgang fra utdanning til arbeidsliv. Det er etter utvalgets syn særlig viktig å sørge for god etnisk balanse innen lærerutdanning, politiutdanning, barnevernspedagog- og sosionomutdanning. Utvalget etterlyser større engasjement fra sentrale myndigheter og fra utdanningsinstitusjonene for å bedre situasjonen, og foreslår at institusjonene skal pålegges å utforme en plan for etnisk likestilling og integrering, med strategier og tiltak for å rekruttere flere med minoritetsbakgrunn. I tillegg fremmer utvalget en rekke forslag bl.a. kvoteordninger ved opptak, innpassing av utenlandske utdanninger, stipendordninger og økt FoU-arbeid om flerkulturelle problemstillinger.

UiA slutter seg til utvalgets intensjoner om økt deltagelse i høyere utdanning for denne gruppen. De konkrete forslag som fremmes, må i mest mulig grad være operasjonelle og ikke virke ytterligere byråkratiserende for sektoren.

Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning (kap.19)

Utvalget drøfter funksjonshemmedes situasjon i forbindelse med opptak til og gjennomføring av høyere utdanning. Det fastslås at funksjonshemmede er en uensartet gruppe, og at behovene for tiltak derfor er ulike og mangeartede. Utvalget mener at selv om det er gjort mye

bra for de funksjonshemmede de siste årene, så gjenstår det fortsatt noen viktige ting, bl.a. knyttet til studiefinansiering. Videre bør studielitteratur tilrettelegges i plattformuavhengige elektroniske formater, og lydopptak bør være tillatt for funksjonshemmede. Utvalget mener at de høyere utdanningsinstitusjonene må pålegges å ta stilling til forholdene for funksjonshemmede studenter minst én gang i året, enten i en egen rapport til styret eller i kvalitetsrapporten, og at departementet må presisere reglene for universell utforming overfor institusjonene.

UiA har vektlagt universell utforming i campusutviklingen og er positiv til å arbeide videre med relevante tilretteleggestiltak. En vil peke på at Læringsmiljøutvalget som er lovpålagt naturlig bør involveres i dette arbeidet. En vil også her advare mot ytterligere rapporteringer og byråkratisering av dette arbeidet.

Likestilling (kap.20)

Utvalget presenterer en del data som viser utvikling og situasjon når det gjelder kjønnsbalansen innenfor høyere utdanning og forskning, og kommenterer forslaget fra Komité for integreringstiltak - Kvinner i forskning (KiFkomiteen) om å integrere indikatorer for likestilling i finansieringssystemet. Utvalget går mot dette, men foreslår at det settes i gang et nasjonalt prosjekt for utvikling av akademisk lederskap i et likestillingsperspektiv, og at tiltak for å stimulere til at likestilling integreres i forskningsprosjektene. Det foreslås også at departementet og institusjonene skaffer seg kunnskap om årsaker til frafall blant doktorgradsstudentene og stimulerer til økt gjennomføring både blant kvinner og menn. Utvalget mener videre at institusjonene selv bør iverksette tiltak for å øke andelen kvinner i førstestillinger. UiA er enig i dette og har for egen del nettopp vedtatt en ny handlingsplan for likestilling hvor mange av utvalgets forslag inngår.

En mer kunnskapsbasert utdannings- og forskningspolitikk (kap.21)

Utvalget foreslår at en bør få et bedre forskningsbasert kunnskapsgrunnlag for drøfting av utdannings- og forskningspolitiske problemstillinger. Konkret foreslår utvalget at det utarbeides systematiske kunnskapsoversikter innenfor feltet, at institusjonene bør forske mer på sin egen virksomhet og økt internasjonalt samarbeid på området.

UiA er enig i at det er behov for mer systematisk kunnskap og forskning knyttet til høyere utdanning og forskning og at det bør avsettes mer ressurser til dette formålet.

Økonomiske og administrative konsekvenser (kap.22)

Utvalget har bedt Senter for statlig økonomistyring om å utarbeide en samfunnsøkonomisk analyse av de strukturmodeller som utvalget beskriver. Analysen er ikke vedlagt rapporten, men den konkluderer iflg. utvalget selv med en betydelig samfunnsøkonomisk gevinst. Slik denne rapporten er presentert i Samfunnsøkonomen nr. 1/08, vitner den om både en manglende innsikt i sektoren og et svakt analysegrunnlag. Antagelser om økt kostnadseffektivitet inneholder bl.a. en rekke feilkilder en ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til. En vil tilrå at departementet ser bort fra denne rapporten i eventuell samfunnsøkonomisk vurdering av utvalgets forslag.

Når det gjelder de rene budsjettmessige konsekvenser som er tallfestet, har en ikke grunnlag for å vurdere størrelsen på disse. En savner imidlertid en omtale av de budsjettmessige konsekvenser som følge av behovet for økt antall studieplasser, jevnfør kap 12.1.4, Prinsipper for dimensjonering.

Avsluttende merknader – nasjonal styring i forhold til institusjonenes autonomi

I høringsbrevet bes det spesielt om synspunkter på spørsmålet om nasjonal styring i forhold til institusjonenes autonomi. Det synes å være en tråd gjennom utvalgets innstilling at en ønsker mer

nasjonal styring og mindre institusjonell autonomi. Denne problemstillingen kan med fordel splittes på to problemstillinger

1. Hvordan er dette forholdet i gjeldende lovbestemmelser, forskrifter og statlige regelverk? Er det her behov for endringer?
2. Hva er etablert praksis? Utøves nasjonal styring? Gjør institusjonene bruk av sin autonomi?

En må også ta med at ”baksiden” av styring er ansvar. Utøves styring, må en også ta ansvar for de vedtak som fattes, hvilket innebærer at en både må ha en grundig prosess og god saksforberedelse i forkant av et ”styringsvedtak” og tilsvarende en god oppfølging i etterkant.

Til den første problemstillingen er det UiAs syn at det i dagens lov og regelverk er en god balanse mellom grunnlaget for nasjonal styring og institusjonell autonomi. Den økte autonomien som institusjonene har fått etter Mjøsutvalget har vært viktig for å kunne implementere Kvalitetsreformen og for den økte kostnadseffektiviteten i ressursbruken i sektoren som har skjedd i samme periode. Et mål på økt kostnadseffektivitet er bl.a. det forhold at sektoren i perioden 2003-2006 har økt antall studieplasser med anslagvis 8600 med en netto økning i basisbevilgning og resultatbevilgning på bare 21 mill kr.

KD har i de siste årene endret fokus i sin sektorstyring mot mer mål/resultatstyring, en utvikling UiA støtter. NOKUT er etablert som kvalitetssikringsorgan og Riksrevisjonen har endret fokus mot mer formålsrevisjon, noe som har initiert større oppfølging mot sektoren fra KD.

Vår konklusjon er som nevnt at det ikke er behov for nye lovbestemmelser eller regelverk som øker den nasjonale styringen. I hovedsak synes den praksis som KD har lagt seg på i institusjonsstyring å være balansert. Hvis denne praksis skal endres mot vesentlig mer detaljstyring overfor institusjonene, innebærer dette en betydelig byråkratisering med oppbygging av en ”direktoratfunksjon”, noe som vil være et stort tilbakeskritt for sektoren. Når dette er nevnt, er UiA enig i at på enkelte områder kan KD ta et større nasjonalt ansvar og være med mer aktiv i sin politikk og policyutforming. En kan gjøre mer aktiv bruk av, og øke de strategiske tildelingene i finansieringssystemet. En kan ta mer fatt i problemstillinger som krever nasjonal styring og koordinering, som fordeling av små fag, internasjonalisering mv. For øvrig vises til eksplisitte kommentarer til de enkelte kapitler.